

Suomen Stop Killer Robots -verkoston lausunto puolustusselonteosta

VNS 9/2024 vp

Verkostomme on huolissaan autonomisten asejärjestelmien kehittämiseen ja käyttöön liittyvien riskien puutteellisesta käsittelystä puolustusselonteossa. Edellytämme Suomen sitoutumista sellaisen sopimuksen neuvotteluihin, joka ehkäisee tappamisen automatisoinnin ja takaa ihmisen hallinnan voimankäytössä.

Suomen **Stop Killer Robots** -verkoston¹ lausunto valtioneuvoston [puolustusselonteosta](#) keskittyy linjauksiin autonomisista asejärjestelmistä, jotka tunnistavat kohteensa sensoritiedon perusteella ja käyttävät tuhovoimaa itsenäisesti.

Puolustusselonteko toistaa ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon linjauksen siitä, että *“Suomelle on tärkeää saada aikaan kansainvälistä sääntelyä, sopimuksia tai periaatteita uusien teknologioiden, erityisesti tekoälyn sekä autonomisten asejärjestelmien, vastuulliselle kehittämiselle ja käytölle.”*²

Pidämme myönteisenä, että selonteossa mainitaan sääntelyn tärkeys. Näemme kuitenkin ongelmallisena, että linjauksissa ei tavoitella suoraan kieltoa tai rajoituksia autonomisten asejärjestelmien käytölle tai kehittämiselle. Päinvastoin, selonteossa kerrotaan Puolustusvoimien tutkivan ja kehittävän *“uutta teknologiaa hyödyntäviä miehittämättömiä kauko-ohjattuja ja autonomiseen toimintaan kykeneviä järjestelmiä”*, joilla *“on kyky muun muassa valvoa ja osoittaa maaleja sekä häiritä ja tuhota vastustajan kohteita”*.³

On huolestuttavaa, että Suomessa kehitetään autonomisia asejärjestelmiä, joita voitaisi käyttää myös tuhoamiseen. Pidämme hyvänä, että päätös tappavan voiman käytöstä halutaan edelleen säilyttää ihmisellä. Erityistä huolta kuitenkin herättää varaus, jonka mukaan tämä periaate ei välttämättä olisi ehdoton, *“mikäli vastuullinen toiminta on muutoin varmistettu”*⁴. Autonomista asetta ei tosiasiansa ole mahdollista käyttää vastuullisesti: esimerkiksi alttius hakkeroinnille voi kääntää asejärjestelmän omistajaansa vastaan tai saada sen toimimaan muuten odottamattomalla tavalla.

¹ Stop Killer Robots -verkoston jäsenenä olemme sitoutuneet tukemaan valtioita uuden autonomisia asejärjestelmiä koskevan kansainvälisen sopimuksen neuvottelemisessa. [Stop Killer Robots](#) on yli 250 kansalaisjärjestön ja akateemisen kumppanin verkosto, joka työskentelee 70 maassa varmistaakseen ihmisen hallinnan voimankäytössä ja torjuakseen tappamisen automatisoinnin. Verkoston suomalaisia jäsenjärjestöjä ovat Suomen Rauhanliitto ry, Suomen Sadankomitea ry, Suomen Rauhanpuolustajat ry, Naiset rauhan puolesta, Tekniikka elämään palvelemaan ry ja Aseistakieltäytyjäliitto ry.

² Puolustuspoliittiset perusteet, 37

³ Puolustusjärjestelmän ylläpito ja kehittäminen, 46

⁴ Puolustusjärjestelmän ylläpito ja kehittäminen, 46

Uusi selonteko heikentää ihmisen roolia entisestään

Selonteossa tuodaan esille laaja ymmärrys siitä, että teknologian kehitys *“vaikuttaa perustavanlaatuisesti taistelun kuvaan ja taistelutapaan”* ja tunnustetaan, että *“autonomisten miehittämättömien järjestelmien merkitys sodankäynnissä kasvaa.”*⁵ Selonteko ei kuitenkaan huomioi selkeästi autonomisiin asejärjestelmiin liittyviä humanitaarisia, teknologisia, ihmisoikeuksia koskevia, yhteiskunnallisia ja turvallisuusriskejä, vaikka Suomi on sitoutunut tekemään niin äänestämällä 166 valtion kanssa YK:n [päättölauselman L.77](#) puolesta.

Päättölauselma korostaa autonomisten asejärjestelmien kielteisiä vaikutuksia kansainväliseen turvallisuuteen ja vakauteen. Sodan kynnyks voi madaltua, kun voimankäyttö automatisoituu eikä taistelukentälle tarvitse lähettää omia sotilaita. Teknologisen etumatkan tavoittelu voi johtaa kiihtyvään kilpavarusteluun, mikä lisää konfliktien todennäköisyyttä ja vaarantaa siviilien suojelun. Autonomisten asejärjestelmien päätyminen valtiollisten toimijoiden ulkopuolelle voi aiheuttaa arvaamattomia seurauksia ja niiden omistajienkin käsissä järjestelmien virheelliset päätökset voivat olla tuhoisia.

Selonteossa ei huomioida myöskään uusien ja murroksellisten teknologioiden syrjiviä vaikutuksia, joita käsitellään päättölauselman osaksi sisällytetyssä ihmisoikeusneuvoston [päättölauselmassa 51/22](#). Tällaiset teknologiat voivat toimia epäedustavan datan perusteella, mikä pahentaa olemassa olevaa rakenteellista syrjintää ja sosiaalista eriarvoisuutta. Algoritmiset vinoumat ja rakenteellinen syrjintä vaikuttavat erityisesti jo valmiiksi heikommassa asemassa oleviin yhteisöihin ja ihmisryhmiin.

Selonteon mukaan Suomi näyttäisi osallistuvan kilpavarusteluun teknologisen ja sotilaallisen etumatkan tavoittelussa⁶ lisäämällä asejärjestelmien autonomiaa. *“Puolustusvoimat tutkii ja kehittää uutta teknologiaa hyödyntäviä miehittämättömiä ja autonomisia järjestelmiä, joita voidaan käyttää monipuolisesti eri toimintaympäristöissä ja tehtävissä.”*⁷ Pidämme jopa yllättävänä tietona sitä, että autonomiset miehittämättömät järjestelmät ovat olleet TKI-toiminnan yhtenä painopisteenä⁸, koska valtioneuvoston [ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa](#) linjataan selkeästi, ettei *“ihmisen ohjauksen ulottumattomissa olevia asejärjestelmiä tule kehittää jatkossakaan”*.

Sopimalla voidaan välttää ihmisoikeusloukkauksia

Sotilaallista tekoälyä hyödynnetään jo taistelukentillä esimerkiksi autonomisesti ohjautuvissa lennokeissa ja kohteiden tunnistamisessa. Ukraina on kerännyt valtavan määrän dataa taisteluista koneoppimisalgoritmien kouluttamiseen. Selonteossa mainitaan, että *“Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on ensimmäinen laajamittainen konflikti, jossa on otettu massamaisesti käyttöön miehittämättömiä kauko-ohjattuja ja autonomisia järjestelmiä”*.⁹ Vaikka ihmisen rooli on pienentynyt ja [asejärjestelmien autonomiset kyvykkyydet lisääntyneet](#), Ukrainassa ei selonteon muotoilusta huolimatta ole todistettavasti toteutettu täysin ihmisestä riippumattomia sotilasoperaatioita.

⁵ Sodan kuva, 15

⁶ Sodan kuva, 15; Puolustuksen nykytila, 31

⁷ Tiivistelmä, 5

⁸ Puolustuksen nykytila, 31

⁹ Puolustuksen nykytila, 30

Selonteko jättää huomioimatta toisen esimerkin laajamittaisesta tekoälyn hyödyntämisestä sotilastarkoituksiin. Israel on käyttänyt todennäköisyyslaskentaan ja massadataan perustuvia ja tekoälyä kohteiden tunnistamiseen hyödyntäviä järjestelmiä Gazassa. Kyseiset järjestelmät eivät kuulu täysin autonomisen asejärjestelmän määrittelyyn, mutta ne herättävät samanlaisia huolenaiheita erityisesti liittyen kysymykseen riittävästä ihmisen osallistumisesta.¹⁰

On myönteistä, että selonteossa luvataan huomioida tekoälyä hyödyntävien ja autonomisesti operoivien aseiden osalta paitsi juridiset, myös niiden eettiset rajoitteet.¹¹ Maininta jää kuitenkin puutteelliseksi ilman esitystä käytännön ratkaisuehdotukseksi. Yksi tapa ratkoa autonomisiin asejärjestelmiin liittyviä huolenaiheita olisi tukea kansainvälisiä neuvotteluja oikeudellisesta välineestä:

- joka sisältää kieltoja ihmisiin hyökkäyksensä kohdistaville järjestelmille ja järjestelmille, joita ihminen ei voi merkittävässä määrin valvoa,
- sekä positiivisia velvoitteita ja määräyksiä sen varmistamiseksi, että kaikkia muita järjestelmiä valvotaan tehokkaasti, mukaan lukien järjestelmien riittävä ymmärtäminen ja niiden käyttöalueen ja keston rajoittaminen.

Kieltojen ja rajoitusten tulee koskea toimintaamme myös Natossa ja kahden- ja monenkeskisessä puolustus- sekä puolustusmateriaaliyhteistyössä. Yhdysvallat mainitaan keskeiseksi liittolaiskumppaniksi ja sen todetaan selonteossa¹² olevan tärkein murroksellisten teknologioiden kehittäjäkumppani Suomelle. Yhdysvallat on kuitenkin äskettäin irtisanoutunut YK:n ihmisoikeusneuvostosta ja asettanut sanktioita Kansainväliselle rikostuomioistuimelle, mikä herättää kysymyksiä sitoutumisesta kansainväliseen oikeuteen.

Selonteon mukaan Suomi haluaa kantaa vastuuta osana kansainvälistä yhteisöä ja sitoutua rauhan ja vakauden edistämiseen¹³ sekä *“edistää konfliktialueiden yhteiskunnallista vakautta, rauhaa, ihmisoikeuksia, oikeusvaltioperiaatetta ja tasa-arvoa”*¹⁴. Näiden varmistamiseksi puolustushallinnon tulisi edistää kansainvälisiä sopimuksia ja sääntelyä, eikä sallia sellaisten asejärjestelmien kehitystä ja käyttöä, jotka todennäköisesti rikkovat humanitaarisen oikeuden periaatteita¹⁵. Hyökkäyspäätöksen siirtäminen koneelle voi johtaa ihmisoikeusrikkomuksiin ja aiheuttaa ihmisille tarpeetonta kärsimystä. Autonomisten asejärjestelmien vaikutukset voivat olla mielivaltaisia, mikä olisi kansainvälisen oikeuden vastaista.

Suomen tulee aidosti sitoutua rauhan edistämiseen

On huolestuttavaa, ettei laajassa puolustuksen tulevaisuutta linjaavassa selonteossa mainita sodan oikeussääntöjä tai Geneven sopimuksia, vaikka Suomi on aiemmin linjannut, ettei kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vastaisia asejärjestelmiä tule käyttää. Ainoa havaitsemamme viittaus asevalvontaan on yleisluontoinen toteamus puolustushallinnon osallistumisesta asevalvontasopimusten ylläpitoon ja kehittämiseen sekä osaamisen ja valmiuden ylläpito niiden toimeenpanemiseksi.

¹⁰ Vaikka kaikki autonomiset asejärjestelmät eivät tukeutuisi tekoölyyn, sen kehitys voi vaikeuttaa järjestelmien ennustettavuutta ja ymmärrettävyyttä. Gazassa käytettyihin järjestelmiin liittyy samanlaisia riskejä kuin autonomisiin asejärjestelmiin, koska ihminen on vain nimellisesti mukana päätöksenteossa.

¹¹ Sodan kuva, 15

¹² Kahdensivulinen puolustusyhteistyö, 66

¹³ Suomen puolustuksen strategiset intressit, 20

¹⁴ Sotilaallinen kriisinhallinta, nopean toiminnan joukot ja muut ulkomaanoperaatiot, 67

¹⁵ Punaisen Ristin kansainvälinen komitea on varoittanut, että autonomisten asejärjestelmien käyttö voi loukata erottelun periaatetta, suhteellisuusperiaatetta, ennalta varautumisen periaatetta ja mielivaltaisten hyökkäysten kieltä.

Puolustuselonteon ulottuessa pitkälle 2030-luvulle¹⁶ olisi tärkeää varautua autonomisia asejärjestelmiä koskevan kansainvälisen sopimuksen voimaantuloon – ja sitoutua jo nyt kansainväliseen tavoitteeseen autonomiset asejärjestelmät kieltävästä oikeudellisesti sitovasta sopimuksesta.

Neuvottelut sopimuksesta ovat lähempänä kuin koskaan. Vuonna 2023 YK:n yleiskokous hyväksyi ensimmäisen aihetta koskevan [pääöslauselman](#), ja useat alueelliset sekä kansainväliset kokoukset ovat vauhdittaneet prosessia. [129 valtiota](#) kannattaa kansainvälisiä sopimusneuvotteluja autonomisista asejärjestelmistä. [YK:n pääsihteeri ja Punaisen Ristin kansainvälinen komitea](#) vaativat sopimusta vuoteen 2026 mennessä.

Vuoden 2024 YK:n yleiskokous hyväksyi suurella enemmistöllä toisen autonomisia asejärjestelmiä koskevan päätöslauselman, joka laajentaa keskusteluja vuonna 2025 ja antaa valtuudet ensimmäistä kertaa kaikki valtiot osallistaville neuvotteluille New Yorkissa.

Enemmistö kieltäisi autonomiset aseet

On aika kuunnella myös ihmisiä: Suomen Punaisen Ristin [kyselytutkimuksen](#) mukaan kaksi kolmesta ei pidä koskaan hyväksyttävänä sitä, että sodissa ja aseellisissa selkkauksissa koneilla olisi valta riistää ihmishenkiä ilman ihmisen väliintuloa. [Tiedebarometri 2024](#) tulokset kertovat, että 75% suomalaisista suhtautuu kielteisesti tekoälyn hyödyntämiseen aseissa.

Suomi on sitoutunut huomioimaan autonomisia asejärjestelmiä koskevat varoitukset ja asiantuntijatahojen, kuten Punaisen Ristin kansainvälisen komitean ja kansalaisyhteiskunnan panostukset autonomisista asejärjestelmistä käytäviin kansainvälisiin keskusteluihin. Lisäksi Suomi on sitoutunut huomioimaan YK:n pääsihteerin toistuvat kehotukset neuvotella pikaisesti oikeudellisesti sitovasta välineestä, joka sisältää kieltoja ja määräyksiä autonomisille asejärjestelmille korostaen ihmisten roolin merkitystä voimankäytössä vastuullisuuden ja vastuuvollisuuden varmistamiseksi ja kansainvälisen oikeuden noudattamiseksi.

Tehokkain keino varmistaa voiman käytön säilyttäminen ihmisellä, ratkaista autonomisiin asejärjestelmiin liittyviä riskejä, huolehtia kansainvälisen oikeuden mukaisen vastuun toteutumisesta ja puolustaa kansainvälistä oikeutta ja sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää on luoda oikeudellisesti sitova sopimus, joka kieltää ja säätelee autonomisten asejärjestelmien kehittämistä ja käyttöä.

¹⁶ Johdanto, 8